مقاله پژوهشی

اثربخشی مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون بر مؤلفه‌های ادراک خود کارآمدی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی اصفهان

آیت سهرابی، علی مهداد*، احمد صادقی، اصغر صادقی

چکیده

مقدمه: یکی از شاخص‌های تأثیرگذار بر موفقیت تحصیلی دانشجویان، ادراک خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان است. این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی درمان شناختی- اجتماعی لنت و براون (Brown & Lent) بر ادراک خودکارآمدی تحصیلی و مؤلفه‌های زیرمجموعه آن (خودکارآمدی آینده تحصیلی، خودکارآمدی مهارت‌های تحصیلی و خودکارآمدی عملکرد تحصیلی) در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام گرفت.

روش‌ها: پژوهش از نوع نیمه تجربی بود. جامعه‌ی آماری کلیه‌ی دانشجویان مشروطی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بودند که از آنها ۶۰ دانشجو با روش نمونه‌گیری آسان انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. گروه آزمایش، مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون و گروه کنترل مشاوره جاری مرکز مشاوره دانشگاه را دریافت کردند. ابزار پژوهش پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان بود. آزمون‌های استنباطی استفاده شده در این تحقیق شامل آنالیز واریانس (One-way analysis of variance)، آزمون تی مستقل (Independent t test) و در نهایت تحلیل کوواریانس (ANCOVA) بود.

نتایج: در گروه آزمایش پس از انجام مداخله، میانگین نمره خودکار آمدی از۱۴/۳±۹۲/۵ به ۱۳/۸±۹۶/۹(از مجموع ۱۳۰ نمره) و در گروه کنترل از ۸/۹±۹۴/۷ به ۹/۰±۹۵/۵ تغییر یافت. تغییر نمره خود کارآمدی در گروه شناختی اجتماعی ۴/۴ در مقابل ۷/. در گروه کنترل بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین گروه‌های آزمایش و کنترل در ادراک خود کارآمدی تحصیلی و دو مؤلفه خود کارآمدی مهارت تحصیلی و خودکارآمدی عملکرد تحصیلی تفاوت معنادار وجود داشت ($p<۰/۰۵$).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش مبنی بر مؤثر بودن روش مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون در بهبود خودکارآمدی تحصیلی پیشنهاد می‌شود مراکز مشاوره دانشگاه‌های علوم پزشکی در مشاوره دانشجویان دچار افت تحصیلی از این روش استفاده نمایند.

واژه‌های کلیدی: مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون، خودکارآمدی تحصیلی، دانشجویان علوم پزشکی، افت تحصیلی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ دی ۱۴۰۱؛ ۲۲(۴۵): ۳۰۵ تا ۳۱۳

DOI: 10.48305/22.10

مقدمه

مشاوره شناختی اجتماعی (Social cognitive Therapy) لنت و براون بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی آلبرت بندورا (Albert Bendura) از روانشناسان مطرح معاصر، ناشی شده است. این نظریه، رفتارگرایی را به شناخت‌درمانی که به‌تازگی ارائه‌شده بود، پیوند داد. مبنای این نظریه این است که یادگیری در یک زمینه اجتماعی با تعامل بین فرد، محیط و رفتار شکل می‌گیرد. به چند موضوع در این روش توجه می‌شود که

* **نویسنده مسؤول:** دکتر علی مهداد (دانشیار)، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.
amehdad@khuisf.ac.ir
دکتر آیت سهرابی دانشجوی دکتری مشاوره، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.
(sohrabi.a.a@gmail.com)؛ دکتر احمد صادقی (دانشیار)، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (a.sadeghi@edu.ui.ac.ir)؛ دکتر اصغر آقایی (استاد)، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. (aghaeia@khuisf.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۵/۳۱، تاریخ اصلاحیه: ۱۴۰۱/۸/۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۹/۱

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

به طور عمده عبارتند از: تجربه گذشته، تأثیر مشاهده و الگوسازی در یادگیری، داشتن علم و آگاهی برای تغییر رفتار، بازخوردی که فرد به دنبال رفتار از جامعه دریافت می‌کند، تأثیر انتظارات فرد در یادگیری و توجه به تأثیر خودکارآمدی در انجام رفتار. محور اصلی تکنیک‌های این تئوری بر تعامل بین محیط، فرد و رفتار بنا شده است و بر تأثیر این عوامل در رسیدن به هدف تأکید دارد(۱). این نظریه که در روانشناسی، آموزش و ارتباطات افراد و بهبود مسیر شغلی استفاده می‌شود، معتقد است که بخش‌هایی از کسب دانش یک فرد می‌تواند به طور مستقیم با مشاهده دیگران در چارچوب تعاملات اجتماعی، تجربیات و تأثیرات بیرونی رسانه‌ها مرتبط باشد(۲). سوابقی از استفاده و تأثیر مثبت درمان مبتنی بر تئوری شناختی اجتماعی در درمان دیابت و مولتیپل اسکلروزیس و سایر بخش‌های حوزه سلامت ارائه شده است(۳و٤). در حوزه شغلی تحصیلی نیز مطالعاتی در خصوص بررسی استفاده از این تئوری در مشاوره و اثر بخشی آن در بهبود انگیزه تحصیلی، عملکرد و خود کارآمدی انجام شده است.

نظریه شناختی اجتماعی بیان می‌کند که اهداف به طور مهمی با خودکارآمدی و انتظارات نتیجه مرتبط هستند. افراد تمایل دارند اهدافی را تعیین کنند که با ادراک آنها در مورد توانایی‌های شخصی (خودکارآمدی) و نتایجی که انتظار دارند از دنبال کردن یک مسیر عمل خاص به دست آورند، سازگار باشد(۵). یکی ار نتایج مورد انتظار دانشجویان در دانشگاه کسب موفقیت تحصیلی است. بر اساس تحقیقات انجام‌شده یکی از علل اساسی در عدم کسب موفقیت تحصیلی، پایین بودن باور یا ادراک خودکارآمدی (Academic self- efficacy perception) دانش‌آموزان است(٦تا٨). ادراک خودکار آمدی تحصیلی، یکی از مفاهیم مورد تأکید در نظریه‌های یادگیری به خصوص نظریه شناختی اجتماعی است که طبق تعریف، به باور کلی دانشجو به توانایی‌اش، برای تسلط بر چالش‌های مختلف تحصیلی در دانشگاه اشاره دارد و یک مقدمه ضروری به‌عنوان متغیر درون‌داد برای عملکرد تحصیلی مطلوب است(۹) باور یا ادراک خود کارآمدی تعیین می‌کند که افراد تا چه اندازه برای فعالیت خود انرژی صرف می‌کنند و تا چه میزان در برابر موانع مقاومت می‌نمایند. به عنوان مثال، دانشجوی دارای خودکارآمدی اندک، ممکن است حتی برای یک امتحان خودش را آماده نکند، زیرا فکر می‌کند که هر اندازه زحمت بکشد، فایده‌ای نخواهد داشت(۱۰). بر این اساس، دستیابی به روش‌ها و فنونی که بتواند بر خودکارآمدی تحصیلی تأثیر بگذارد می‌تواند نتیجه فعالیت آموزشی را بهبود بخشد(۱۱). زینلی‌پور و همکاران در مطالعه‌ای ارتباط بین خودکارآمدی عمومی و تحصیلی دانش‌آموزان و ارتباط بین خودکارآمدی عمومی و تحصیلی با عملکرد تحصیلی را مثبت و معنادار ارزیابی کرده‌اند(۱۲).

وجود افت تحصیلی و مشروطی دانشجویان علوم پزشکی در کشور به دلیل تأثیر آن بر سلامت مردم یک موضوع پراهمیت است، به‌طوری که حتی یک مورد مشروطی در بین دانشجویان پزشکی قابل پذیرش نیست ولی ما شاهد این افت تحصیلی هستیم. به‌طور مثال میزان مشروطی دانشجویان علوم پزشکی اصفهان در مقطع عمومی و دوره علوم پایه پزشکی در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹٦ و سال ۹۸-۱۳۹۷ تغییر واضحی نداشته و هر دو سال بیش از ۲۰۰ نفر (۵٪) بوده است(۱۳). برای کاهش افت تحصیلی وبا توجه به نقش محوری ادراک خودکارآمدی بر موفقیت تحصیلی، محققین این مطالعه به فکر روش درمانی (مشاوره) بودند که بر نقش محوری ادراک خودکارآمدی تأکید داشته باشد و میزان تأثیر این روش درمانی را بر ادراک خود کارآمدی بسنجند. لذا از بین نظریه‌های مؤثر بر پیشرفت شغلی تحصیلی، نظریه و فن‌های درمان شناختی اجتماعی لنت و براون (Lent &Brown) که مبنای آن‌ها تأکید بر خودکارآمدی است، انتخاب شد.

هر چند تأثیر این روش بر متغیرهایی همچون انگیزه تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی در مدارس و دبیرستان‌ها مورد بررسی قرار گرفته است(١٤و١٥) ولی مرور مطالعات نشان داد، استفاده از آن در مراکز مشاوره دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در مقاله‌ای گزارش نشده است و مورد استفاده مرکز

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

مشاوره دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نیز نبوده است. لذا پژوهشگران در این مطالعه تأثیر آن را بر شاخص ادراک خودکارآمدی تحصیلی و مؤلفه‌های زیر مجموعه آن (ادراک خودکارآمدی عملکرد تحصیلی، مهارت تحصیلی و آینده تحصیلی) در دانشجویان مشروطی بررسی نمودند.

روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و گروه کنترل است. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان مشروطی سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ دانشگاه علوم پزشکی در مقطع علوم پایه پزشکی، داروسازی، دندانپزشکی و مقطع کارشناسی سایر رشته‌های علوم پزشکی اصفهان بودند. روش نمونه‌گیری آسان (Convenience Sampling) بود و افراد حائز شرایط ورود (دانشجویان مشروطی‌ترم یاد شده که با نامه معاونت آموزشی دانشگاه به مرکز مشاوره مراجعه می‌کردند) در مطالعه وارد می‌شدند. حجم نمونه بر اساس جدول تعیین نمونه مورگان (Morgan)، ۲۸ نفر برای هر گروه به دست آمد و پژوهشگران با لحاظ ریزش نمونه تعداد ۳۰ نفر را برای هر گروه در نظر گرفتند. نمونه‌ها به ترتیب مراجعه در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند.

ملاک‌های ورود به مطالعه؛ اشتغال به تحصیل در مقاطع کارشناسی و دکترای حرفه‌ای دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، داشتن حداقل یک ترم مشروطی در دو سال تحصیلی گذشته، عدم قرار داشتن تحت درمان‌های موازی مشاوره، روان شناختی یا روان‌پزشکی، دادن رضایت آگاهانه جهت شرکت در مطالعه بود. ملاک‌های خروج از مطالعه؛ شرکت نکردن در سه جلسه مشاوره و بیش‌تر و تکمیل نکردن پرسشنامه در مراحل مختلف بود.

برای شروع مطالعه موضوع ارائه مشاوره بر اساس شواهد و انجام پژوهش‌های لازم از سوی مرکز مشاوره در شورای آموزشی دانشگاه مطرح و مصوبه لازم به تصویب شورا رسید. برای رعایت ملاحظات اخلاقی، قبل از تکمیل پرسشنامه پیش‌آزمون، دانشجویان در خصوص تحقیق به‌صورت شفاهی آگاهی یافته و در صورت رضایت از شرکت در مطالعه، به تکمیل پرسشنامه رضایت آگاهانه اقدام می‌کردند. به آزمودنی‌ها اطلاع داده شد که اطلاعات آن‌ها به‌صورت محرمانه خواهد بود.

در این پژوهش رهنمودهای اخلاقی مربوط به انجام پژوهش در رابطه با کسب رضایت آگاهانه و رازداری (بر طبق اصول اخلاق پژوهش دانشگاه علوم پزشکی) رعایت شد و فرم رضایت آگاهانه تنظیم و در اختیار شرکت‌کنندگان در پژوهش قرار گرفت.

برای سنجش ادراک خودکارامدی تحصیلی از پرسشنامه ادراک خودکارامدی تحصیلی دانشجویان (student academic self efficacy questionner) که توسط صادقی و مظاهری در سال ۱۳۹٤ تهیه و اعتبار سنجی شده بود، استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۲٦ سؤال با مقیاس پاسخ‌دهی لیکرت پنج گزینه‌ای (اصلاً نمی‌توانم، نمی‌توانم، شاید بتوانم، مطمئنم که می‌توانم، کاملاً مطمئنم که می‌توانم) است و از سه خرده مقیاس تشکیل شده است که باور به توانایی‌های تحصیلی دانشجویان را در موقعیت‌های مختلف می‌سنجد. کم‌ترین امتیاز در هر سؤال به انتخاب «اصلاً نمی‌توانم» (۱ امتیاز) و بیش‌ترین امتیاز با انتخاب «کاملاً مطمئنم که می‌توانم» (۵ امتیاز) تعلق می‌گیرد. حداقل نمره پرسشنامه ۲٦ و حداکثر ۱۳۰ لحاظ شده است. خرده آزمون‌های پرسشنامه در مورد سه نوع خودکارآمدی بودند شامل: خودکارآمدی آینده تحصیلی (چهار سؤال) که باور به تحقق انتظارات تحصیلی را می‌سنجد، خودکارآمدی عملکرد تحصیلی (۱۱ سؤال) و باور به توانمندی در انجام تکالیف درسی، یادگیری و تسلط بر موضوعات درسی را ارزیابی می‌کند و خودکارآمدی مهارت‌های تحصیلی (۱۱ سؤال) که باور به توانمندی در مورد تمرکز، برنامه‌ریزی و روش صحیح مطالعه را می‌سنجد. میزان همسانی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ محاسبه شد. روایی پرسشنامه به روش همبستگی با مقیاس خودکارآمدی تحصیلی جینکز و مورگان (Jenks & Morgan 1999) بررسی و ۰/۷۳ به دست آمد و در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بود(۱٦).

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]
[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

پس از هماهنگی اولیه با مرکز مشاوره ومشخص شدن فضای مناسب برای مشاوره، با مراجعه دانشجویان فرایند مشاوره شروع و پس از برقراری ارتباط اولیه و توضیح طرح و اخذ رضایت آگاهانه، دانشجویان دو گروه پرسشنامه پیش‌آزمون ادراک خودکارآمدی تحصیلی را تکمیل کردند. پس از تکمیل پرسشنامه پیش‌آزمون، در گروه مداخله، از روش درمان ۸ جلسه‌ای طراحی‌شده مبتنی بر نظریه شناختی – اجتماعی لنت و براون که در مطالعه مرزبان، عابدی و نیلفروشان تدوین‌شده بود، استفاده گردید. این بسته بر اساس گزارش نامبردگان دارای ضریب اعتبار (روایی) بالایی است(۱٤).

جلسات مشاوره روش مبتنی بر نظریه شناختی – اجتماعی لنت و براون (مشاوره شناختی اجتماعی) توسط پژوهشگر اول که دانش‌آموخته رشته مشاوره بود بر اساس یک برنامه زمان بندی در طی ۱۰۰ روز کاری انجام شد. در این روش بر مواردی همچون تقویت درونی، تجارب مثبت پیشین، تقویت نیابتی، تحصیل بدون استرس، اصلاح و شناخت افکار مثبت تأکید می‌شود. این تکنیک‌ها در راستای افزایش خودکارآمدی، انگیزه تحصیلی و هدف‌مندی مسیر تحصیلی دانشجو طراحی شده‌اند. در جلسات مشاوره درمانی به روش‌شناختی اجتماعی اقدامات زیر برای گروه مداخله انجام گردید:

جلسه اول: برقراری ارتباط، کسب رضایت آگاهانه و اجرای پیش‌آزمون

جلسه دوم: تقویت درونی و ایجاد احساس کفایت در مورد یادگیری

جلسه سوم: بررسی عملکردهای گذشته افراد و اثرات آن، تأکید بر اهمیت خود ارزشمندی

جلسه چهارم: بررسی اثر الگوهای مثبت نقش به‌عنوان عامل دیگر برای تحکیم باور درونی (تقویت نیابتی)

جلسه پنجم: آگاهی از خودگویی‌های منفی از طریق بررسی افکار خود مخرب و ناکارآمد (مطالعه بدون استرس).

جلسه ششم و هفتم: یادگیری تغییر افکار به افکار و عملکرد مثبت

جلسه هشتم: بررسی اثربخشی مباحث و جمع‌بندی

در گروه کنترل از روش مشاوره جاری استفاده شد. در مشاوره جاری، دانشجویان بر اساس شرایط و زمان‌های خالی به مرکز مشاوره مراجعه و در جلسات درمان که بیش‌تر از روش‌های موج سوم از جمله روش مشاوره مبتنی بر پذیرش و تعهد و رفتار درمانی استفاده می‌شد، به صورت پراکنده استفاده کردند.

دو هفته پس از اتمام جلسات درمان و پایان ترم بعد کلیه دانشجویان پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی را مجدداً تکمیل کردند.

داده‌های به‌دست‌آمده از پرسشنامه‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون و پیگیری وارد نرم‌افزار (IBM, somers, SPSS-25 NY, USA) شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. جهت تجزیه وتحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید. آزمون‌های تی مستقل (جهت مقایسه‌های بین گروهی در هر مقطع زمانی)، آنالیز واریانس (Repeated measures of ANOVA) (برای مقایسه‌های درون‌گروهی (روند) به تفکیک در هر گروه)، و آنالیز کوواریانس ANCOVA) (برای مقایسه بین گروه‌ها با کنترل زمان پایه (قبل از شروع مداخله) و بعد از اتمام جلسات مشاوره و پیگیری آخر ترم بعد) انجام شد. در تمام تحلیل‌ها P<۰/۰۵ معنادار در نظر گرفته شد.

نتایج

در این مطالعه مجموعا ۵۹ نفر شرکت کننده در دو گروه (مشاوره شناختی اجتماعی و کنترل) شرکت داشتند. یک نفر از گروه کنترل (۱/٦ درصد) به دلیل عدم شرکت در جلسات مشاوره، از مطالعه حذف شد.

میانگین سنی افراد موردمطالعه ۲/۲۹±۲۲/٤٥ سال بود. مقایسه میانگین سنی افراد مشارکت‌کننده در مطالعه از نظر سنی تفاوت آماری معناداری نداشتند (P=۰/۱۰٤) مرد ۳۰(۵۰/۸ درصد) و ۲۹ زن (٤۹/۲ درصد) در مطالعه شرکت داشتند و نتیجه آزمون کای دو نشان داد که گروه‌های مورد مطالعه از نظر جنسیت دارای توزیع یکسانی هستند (p=۰/۰۹۰).

مقایسه تأثیر مشاوره اجتماعی شناختی بر نمره ادراک

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

خودکارآمدی تحصیلی در جدول۱ آمده است.

جدول ۱: مقایسه تأثیر مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون و کنترل بر خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان

متغیر	زمان‌های پیگیری	نمره		P_1	P3	P4
		گروه درمان شناختی اجتماعی n = ۳۰	گروه کنترل n = ۲۹			
ادراک خودکارآمدی تحصیلی	قبل از شروع مشاوره	۹۲/۵±۱۴/۳	۹۴/۸±۷/۹	۰/۴۷۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۳
	بعد از اتمام جلسات مشاوره	۹۶/۱۳±۴/۴	۹۵/۸±۳/۲	۰/۷۰۰	۱۱/۰۶۱	۹/۹۲۲
	پیگیری پایان ترم بعد	۹۶/۱۳±۹/۸	۹۵/۹±۵/۰	۰/۶۵۰		
	P_2	< ۰/۰۰۰۱	۰/۴۱۲			

- داده‌ها به‌صورت میانگین و انحراف معیار گزارش شده اند.

P1: مقایسات بین گروهی در هر مقطع زمانی، توسط Independent Sample T-test

P2: مقایسات درون گروهی (روند) به تفکیک در هر گروه، توسط Repeated measures of ANOVA

P3: مقایسه بین گروه‌ها با کنترل زمان پایه (قبل از شروع مداخله) در زمان بعد از اتمام جلسات مشاوره توسط ANCOVA

P4: مقایسه بین گروه‌ها با کنترل زمان پایه (قبل از شروع مداخله) در پیگیری پایان ترم بعد توسط ANCOVA

بر اساس نتایج به دست آمده از جدول ۱، میانگین ادراک کارآمدی تحصیلی دربین دو گروه آزمایش و کنترل در زمان قبل از مداخله اختلاف معناداری نداشته است (۹۲/۵±۱۴/۳ در گروه آزمایش در مقابل ۹۴/۷±۸/۹ در گروه کنترل (p=۰/۴۷۱)، ولی پس از انجام مشاوره، اختلاف معناداری بین افزایش ادراک خودکارآمدی در دو گروه وجود داشت. (p=۰/۰۰۲) در زمان اتمام جلسات و (p=۰/۰۰۳) در زمان پیگیری پایان ترم بعد)

با توجه به جدول ۲، تأثیر روش مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون بر دو مؤلفه ادراک خودکارآمدی عملکرد تحصیلی و مهارت تحصیلی نسبت به قبل از مداخله (p<۰/۰۰۰۱) و نسبت به روش مشاوره جاری (p=۰/۰۱۱) در مورد خودکارآمدی عملکرد تحصیلی و p=۰/۰۱۴ در مورد خودکارآمدی مهارت تحصیلی) به طور معنادار افزایش یافته و این افزایش تا زمان پیگیری هم حفظ شده است ولی تأثیر معنادار روی مؤلفه خودکارآمدی آینده تحصیلی نداشته است (p=۰/۷۸۵).

جدول۲: تعیین تأثیر مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون بر حیطه‌های ۳ گا نه ادراک خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان

متغیر		زمان‌های پیگیری	نمره		P_1	P3	P4
			گروه درمان شناختی اجتماعی n = ۳۰	گروه کنترل n = ۲۹			
خودکارآمدی آینده تحصیلی		قبل از شروع مشاوره	۱۴/۹±۳/۲	۱۵/۶±۲/۴	۰/۳۳۳	۰/۷۸۵	۰/۹۹۸
		بعد از اتمام جلسات مشاوره	۱۴/۸±۳/۳	۱۵/۲±۲/۶	۰/۵۷۱		
		پیگیری پایان ترم بعد	۱۴/۹±۳/۲	۱۵/۵±۲/۶	۰/۴۷۴		
		P_2	۰/۸۴۰	۰/۴۸۴			
خودکارآمدی عملکرد تحصیلی		قبل از شروع مشاوره	۳۹/۴±۶/۶	۴۱/۰±۵/۳	۰/۳۰۸	۰/۰۱۱	۰/۰۲۹
		بعد از اتمام جلسات مشاوره	۴۱/۳±۶/۵	۴۱/۶±۵/۳	۰/۸۵۳	۶/۸۴۷	۵/۰۴۴
		پیگیری پایان ترم بعد	۴۱/۰±۶/۷	۴۱/۵±۵/۲	۰/۷۴۳		
		P_2	<۰/۰۰۰۱ ۱۹/۲۳۲	۰/۱۲۳			
خودکارآمدی مهارت‌های تحصیلی		قبل از شروع مشاوره	۳۸/۲±۶/۴	۳۸/۱±۶/۱	۰/۹۷۰	۰/۰۱۴	۰/۰۰۴
		بعد از اتمام جلسات مشاوره	۴۰/۳±۶/۴	۳۸/۴±۵/۴	۰/۲۳۵	۶/۴۶۱	۹/۱۲۵
		پیگیری پایان ترم بعد	۴۱/۰±۷/۰	۳۸/۵±۵/۸	۰/۱۴۸		
		P_2	<۰/۰۰۰۱ ۱۴/۳۴۳	۰/۶۱۹			

- داده‌ها به‌صورت میانگین±انحراف معیار گزارش شده اند.

P1: مقایسات بین گروهی در هر مقطع زمانی، توسط Independent Sample T-test

P2: مقایسات درون گروهی (روند) به تفکیک در هر گروه، توسط Repeated measures of ANOVA

P3: مقایسه بین گروه‌ها با کنترل زمان پایه (قبل از شروع مداخله) در زمان بعد از اتمام جلسات مشاوره توسط ANCOVA

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

P4: مقایسه بین گروه‌ها با کنترل زمان پایه (قبل از شروع مداخله) در پیگیری پایان ترم بعد توسط ANCOVA

بحث

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی روش درمان شناختی اجتماعی لنت و براون بر ادراک خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی اصفهان بود. طبق یافته‌های پژوهش، استفاده از این روش درمانی بر دو مؤلفه ادراک خود کارآمدی مهارت‌های تحصیلی و عملکرد تحصیلی تأثیر معنادار داشته و به این معنا است که باور دانشجویان مبنی بر این که مهارت کافی برای طی دوره دانشجویی را کسب کرده‌اند و هم‌چنین عملکرد تحصیلی بهتر و کسب میانگین نمرات بالاتری خواهند داشت، بهبود یافته است.

طبق نظریه عمومی شناختی اجتماعی بندورا، سه عامل بر بهبود عملکرد تحصیلی و کاهش افت تحصیلی مؤثر است که این سه عامل عبارتند از باورهای خودکارآمدی، انتظارات نتیجه و اهداف شخصی(۱۷). وقتی دانشجویان بتوانند در فرایند تحصیلی خود، باور قوی‌تری بر داشتن توان کافی برای اتمام تحصیل داشته باشند، عملکرد تحصیلی قابل قبول‌تری خواهند داشت.

نتایج آزمون تحلیل کوواریانس نشان داد که تفاوت به دست آمده پس از کنترل مخدوشگری احتمالی زمان پایه همچنان برقرار است و این بدین معنا است که انجام مشاوره با شیوه طراحی شده توانسته است میزان خودکارآمدی را در دانشجویان مورد مطالعه (دانشجویان مشروطی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان) در مدت چند ماه پس از انجام مشاوره‌ها نیز افزایش دهد. این موضوع با نتایج مطالعه دیگری که تأثیر شیوه‌ی مشاوره‌ی مبتنی بر نظریه‌ی شناختی-اجتماعی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پسر و دختر را در مقایسه با گروه کنترل بررسی کرده بود و گویای این بود که پس از انجام مشاوره، خودکارآمدی دانش‌آموزان به‌طور معنادار افزایش می‌یابد. هم‌خوان است. البته در این مطالعه به چهار مؤلفه زیر مجموعه خودکارآمدی اشاره‌ای نشده است و نمره کلی خودکارآمدی بررسی شده است(۱۵).

برایانت (Bryant) در یک مطالعه مروری به بررسی ۱۸ مقاله کیفی پرداخته است که در آن رابطه خودکارآمدی تحصیلی و موفقیت تحصیلی مثبت ارزیابی شده است(۱۸). در یک مرور سیستماتیک که در آوریل ۲۰۱۶ بر روی پنجاه و نه مقاله که به بررسی خودکارآمدی تحصیلی و عملکرد در جمعیت‌های دانشگاهی پرداخته بودند، انجام شد، نتایج نشان داد، خودکارآمدی تحصیلی با عملکرد تحصیلی همبستگی متوسطی دارد. چندین عامل میانجی و تعدیل کننده مؤثر از جمله سطح تلاش، استراتژی‌های پردازش عمیق و جهت گیری اهداف، نیز در این مطالعه شناسایی شدند(۱۹).

البته با توجه به این که خودکارآمدی یک متغیر واسطه در رسیدن به موفقیت تحصیلی است، در مطالعاتی تأثیر روش‌های دیگر بر این متغیر را بررسی کرده‌اند. از جمله در تحقیقی که تحت عنوان "اثربخشی آموزش شیوه‌های حل مسأله گروهی بر اخلاق تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان" بر روی دانش‌آموزان دختر پایه دهم انجام گرفت، نتایج معناداری در مقایسه میانگین نمره خودکارآمدی تحصیلی دو گروه آزمون و کنترل به دست آمد(۲۰) یا در مطالعه دیگری که توسط یوسف‌وند و علوی با هدف بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی – فراشناختی بر اشتیاق تحصیلی و خودکارآمدی خلاق دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم شهر ایلام انجام گرفت، مشخص گردید آموزش راهبردهای شناختی–فراشناختی باعث افزایش خودکارآمدی گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل شده است(۲۱). به نظر می‌رسد با توجه به اهمیت خودکارآمدی تحصیلی و تأثیرات مثبت روش شناختی اجتماعی بر آن در مطالعات گذشته و انجام این مطالعات در محیطهای دانش‌آموزی، نیازمند آن هستیم که تحقیقات بیش‌تری در این خصوص در دانشگاه‌ها صورت گیرد.

یافته‌های این پژوهش بیانگر این بود که روش مشاوره اجتماعی شناختی لنت و براون، ادراک خودکارآمدی تحصیلی را در دو مؤلفه خودکارآمدی مهارت تحصیلی و

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

خودکارآمدی عملکرد تحصیلی به‌طور معناداری بهبود می‌بخشد و این بهبود خودکارآمدی در دراز مدت (پایان ترم بعد) نیز پایدار بود. هم چنین نتایج گویای این است که انجام مداخلات بر اساس مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون بر یکی از مؤلفه‌های ادراک خودکارآمدی (آینده تحصیلی) تأثیر معنادار نداشته است که می‌توان این نکته را ناشی از تعداد جلسات دانست که بر باور، رفتار و نتایج کوتاه‌مدت تأثیر داشته، ولی بر باور بلندمدت (باور آینده تحصیلی) تأثیر معنادار نداشته است.

لازم به توضیح است که علت اکتفا به ۸ جلسه مشاوره محدودیت دسترسی به دانشجویان در طی نیمسال تحصیلی بود و پیشنهاد می‌شود مطالعات بیش‌تری با تعداد بیش‌تر جلسات مشاوره در این زمینه انجام گردد.

شایان ذکر است که از نقاط قوت این مطالعه این است که بر خلاف سایر مطالعات که تنها به بررسی مداخلات بر ادراک خودکارآمدی پرداخته‌اند، در این پژوهش به مؤلفه‌های زیر مجموعه ادراک خودکارآمدی نیز توجه شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، ادراک خودکارآمدی دانشجویان علوم پزشکی به خصوص در حیطه مهارتی و عملکردی با استفاده از روش مشاوره شناختی اجتماعی لنت و براون افزایش یافته است. استفاده از این روش در مراکز مشاوره دانشجویان در کسب موفقیت تحصیلی کمک کننده است لذا پیشنهاد می‌شود مرکز مشاوره دانشگاه علوم پزشکی اصفهان وسایر دانشگاه های علوم پزشکی از این روش در برنامه‌های پیشگیری از افت تحصیلی دانشجویان ورودی علوم پزشکی استفاده شود.

قدردانی

از اعضای محترم شورای آموزشی، دانشجویان گرامی، کارشناسان محترم معاونت آموزشی و مرکز مشاوره دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که در انجام مطالعه همکاری داشتند، صمیمانه سپاسگزاریم. این مطالعه بر اساس رساله دکتری پژوهشگر اول است که از قبل انجام مطالعه، کد تحقیقاتی و کد اخلاق شماره ۱۶۲۲۸۴۰۳۹را از دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) دریافت کرده است.

منابع

1. Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. Psychological review. 1977; 84(2):191-215.
2. Alnoaim JA. Sociocultural and Social Cognitive Theories: Historical and Current Practices for Students with Emotional and Behavioural Disorder (EBD). Information Sciences Letters. 2022; 11(6): 1.
3. Obirikorang Y, Acheampong E, Anto EO, Afrifa-Yamoah E, Adua E, Taylor J, et al. Nexus between constructs of social cognitive theory model and diabetes self-management among Ghanaian diabetic patients: A mediation modelling approach. PLOS Global Public Health. 2022; 2(7): e0000736.
4. Kinnett-Hopkins D, Motl R. Social cognitive correlates of device-measured and self-reported physical activity in Black and White individuals with multiple sclerosis. Disability and Health Journal. 2022; 15(4): 101344.
5. Schaub M. Social cognitive career theory: Examining the mediating role of sociocognitive variables in the relation of personality to vocational interests. Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences. 2004; 64(7-A): 2463.
6. Rahimi F, SeyedMirnasab HS, Alamdar E, Kamali K, Khoushemehr G. [Relationship Between Self-efficacy and Academic Achievements in the Students of Tehran University of Medical Sciences]. Iranian Journal of Nursing Research. 2018; 13(2):59-66.[Persian]
7. Motaghi SH, Fallah M. [The Relationship Between Self-Efficacy And Learning Experiences With Contextual Factors And Academic Success]. Community Health Journal. 2017; 4(4): 349-357.[Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]
[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

8. Vuong M, Brown-Welty S, Tracz S. The effects of self-efficacy on academic success of first-generation college sophomore students. Journal of college student development. 2010; 51(1): 50-64.
9. van Zyl LE, Klibert J, Shankland R, See-To EW, Rothmann S. The General Academic Self-Efficacy Scale: Psychometric Properties, Longitudinal Invariance, and Criterion Validity. Journal of Psychoeducational Assessment. 2022; 40(6): 777-789.
10. Ajzen I. Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. Journal of applied social psychology. 2002; 32(4): 665-683.
11. Martin AJ, Marsh HW. Academic resilience and its psychological and educational correlates: A construct validity approach. Psychology in the Schools. 2006; 43(3): 267-81.
12. Zenalipur H, Aghbal Zarei Z, Zandiniya Z. [Khodkaramadiye Omoomi Va Tahsile daneshamoozan Va Ertebate An Ba Amalkarde Tahsili]. Journal of Educational Psychology Studies. 2009; 6(9): 13-28.[Persian]
13. Sohrabi A, Mahdad A, Sadeghi A, Aghaei A. The lived experience of conditional medical students from academic failure: A phenomenological study. Iranian Journal of Medical Education. 2021; 21:247-255. [Persiam]
14. Marzban A, Abedi MR, Nilforooshan P. [Comparison of the effect of career counseling methods based on social cognitive theory and mission-oriented on students' academic enthusiasm]. Career And Organizational Counseling. 2018; 10(35): 61-80.[Persian]
15. Marzban A, Abedi MR, Parisa N. [The effectiveness of social cognitive career counseling on academic self – efficacy]. Journal of Psychological Sciences. 2018; 17(70): 707-714.[Persian]
16. Mazaheri Z, Sadeghi A. [Development and Evaluating the Reliability and Validity of the Student's Academic Self-Efficacy Questionnaire]. New Educational Approaches. 2016; 10(2): 61-80.[Persian]
17. Bandura A. Self-Efficacy: The exercise of control. 1st ed. New York, NY: Worth Publishers; 1997.
18. Bryant SK. Self-Efficacy Sources and Academic Motivation: A Qualitative Study of 10th Graders. [dissertation]. Johnson City, Tennessee: East Tennessee State University; 2017
19. Honicke T, Broadbent J. The influence of academic self-efficacy on academic performance: A systematic review. Educational research review. 2016; 17: 63-84.
20. Hayatbakhsh S, Entesar Foumany GH, Hejazi M. [Effectiveness of Problem Solving Methods Training in Educational Ethic and Educational Self-Efficacy Students]. Journal of Nursing Education. 2020; 9 (4):31-40.[Persian]
21. Yusufvand M, Alavi Z. [The effectiveness of cognitive and metacognitive strategies training (CMST) on creative self-efficacy and academic enthusiasm in second year high school male students]. Journal of Instruction and Evaluation. 2018; 11(42): 143-159.[Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]

Investigating the impact of Lent and Brown social cognitive therapy on the components of academic self-efficacy perception of students at Isfahan University of Medical Sciences

Ayat Sohrabi[1], Ali Mehdad[2], Ahmad Sadeghi[3], Asghar Aghaei[4]

Abstract

Introduction: *One of the indicators influencing the academic success of students is their perception of academic self-efficacy. This study endeavored to investigate the effectiveness of Lent and Brown's social-cognitive therapy on the perception of academic self-efficacy and its sub-components among students at Isfahan University of Medical Sciences.*

Methods: *The population for this semi-experimental study was all conditional students of Isfahan University of Medical Sciences, of which 60 students were selected by easy sampling method and were assigned to two experimental and control groups. The experimental group received Lent and Brown social cognitive counseling and the control group received current counseling from the University Counseling Center. The instrument was the students' academic self-efficacy questionnaire. Inferential tests used in this research included one-way analysis of variance, independent t test and analysis of covariance (ANCOVA)*

Results: *In the experimental group after the intervention, the average score of self-efficacy changed from 92.5±14.3 to 96.9±13.8 and from 94.7±8.9 to 95.5±0.9 in the control group. The change in self-efficacy score in the social intelligence group was 4.4 vs. 0.7 in the control group. The findings revealed that there was a significant difference between the experimental and control groups in the perception of academic self-efficacy as well as the two components of academic skill self-efficacy and academic performance self-efficacy. ($p<0.05$)*

Conclusion: *According to the results of this study, it is suggested that counseling centers of medical sciences university's use the effectiveness of Lent and Brown's social cognitive counseling method to counsel students with academic failure.*

Keywords: Lent &brown social cognitive therapy, Self-efficacy, medical sciences students, Academic failure

Addresses:

1. PhD Student in Counseling Department of Psy, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Isfahan (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran. Email: sohrabi.a.a@gmail.com
2. (✉) Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Isfahan (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran. Email: amehdad@khuisf.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran. Email: a.sadeghi@edu.ui.ac.ir
4. Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Isfahan (Khorasgan)Branch, Isfahan, Iran. Email: Email: aghaeia@khuisf.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-28]

[DOI: DOI: 10.48305/22.10]